

KUR'AN'IN ÖNGÖRDÜĞÜ MUVAHHİD İNSAN

Prof. Dr. Yusuf İŞİCİK*

Kur'an'ın indiği dönem Arap toplumunda yaşayan insanlar, ne ilginçtir ki, müşrik olmalarına rağmen dindar kimselerdi. Bundan şu anlaşılmaktadır ki, her inançlı kişi her zaman **muvaahhid** olmamaktadır. Dolayısıyla, insanlığın en büyük problemi, dinsizlik/ateizm değil, **şirk** olmuştur! Bunun içindir ki, Kur'an'ın ana konusu, şirk i iptal etmek, Allah'ı ve yalnız ona ibadeti doğru olarak tanımlamak, yani inancı tashih etmek olmuştur. Umûmun zannettiği gibi **Kureyş**, kendi putlarını rızık verme, yaratma gibi hususlarda Allah Teâlâya alternatif güçler olarak görmüyorlardı. Onların da kendileri gibi Allah Teâlânın mülkiyet ve egemenliği altında olduklarını kabul ediyorlardı. Nitekim, Qâ'beyi tavaf ederlerken söyledikleri **telbiye**'lerinde bunu açıkça ifade ediyorlardı:

"Lebbeyk Allahümme lebbeyk

Lebbeyke la şerike lek,

İlla şeriken huve lek

Temlikühû vema melek"

Yani: "Emret Allahım emret! Senin hiçbir ortağın yok emret! Ancak bir ortağın müstesnâ! Ki o da senin mülkündür. Sen ona da, onun sâhip olduklarına da sahipsin. "(1)

Görüldüğü üzere müşrikler dindar, **hac** farızalarını bile yerine getiren ve tavaf esnasında yukarıdaki ifadesiyle **telbiye**'de bulunan insanlardı. Kur'an'ın muhtelif âyetlerinde açıklandığı üzere müşrikler, Allah'a ortak koştukları putlarını, yalnızca, kendilerini Allah'a yaklaştıran araçlar olarak görüyorlardı. Esasen müşriklerin putları, Allaha karşı gelmiş zalim kimseleri değil, âbid, zâhid, sâlih, insanları temsil ediyorlardı. Çünkü, insanların Allah Teâlâyâ yaklaşmak için tevessülde buldukları kimseler, Allah'ın sevdiği kulları olan iyi insanlar veya mükerrem ve mukarreb melekler olmalıydılar. Zira insanlar -yanlış bir inanç eseri olarak- günahlarından dolayı kendilerini yüce Allah'ın huzuruna çıkmaya yüzü olmayan kimseler olarak görüyorlar ve bu yüzden,

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

(1) Kurtubî Ebû Abdillâh Muhammed, el- Cami' li Ahklâmi'l- Kur' an, Beyrut 1952, II, 366.

Allah ile kendi aralarına bu varlıkları aracı, şefaathçi ve yardımcı olarak koyuyorlardı. Konunun bu genel çerçevesini belirledikten sonra hemen ifade edelim ki, Müslüman her şeyden önce inanç problemini halletmiş insandır. Bunun için, Allah C. Merkezli temiz bir tevhit inancına ulaşmalıdır. Yani, korkularında ve umutlarında tek güç kaynağı Yüce Allah olmalıdır. Sadece Ona ümit bağlamalı, yalnız Ondan korkmalıdır. Bu, Kur'an-ı Kerim'in hassasiyetle üzerinde durduğu bir konudur. Meselâ:

"Mü'minler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanan kimselerdir. "(2)

"Hani içinizde iki bölüm hezimetle uğramağa yüz tutmuştu! Halbuki Allah onların yardımcısıydı! Müminler sadece Allah'a dayasınlar!"(3)

Ama ne var ki, bu sözleri herkes söylediği ve teorik olarak herkes bu prensip üzerinde ittifak etmiş görüldüğü halde, Müslümanların korku ve umutlarına başka varlıklar ve onların etkileri karışmaktadır. Allah'tan başka, insanlarımızın korku ve umutlarına karışan etkenler, **siyâsî ve ekonomik** olabildiği gibi, **dînî / mânevî** de olabilmektedir. Aslında bu korkulardan **ma'nevî ve dînî/spirtüel** olanı, Müslümanlar için daha bir önem arz etmektedir. Çünkü bu berikisi, dînî çerçevede cereyan etmekle İslâm'ın bir emri imiş gibi telâkkî edilmektedir.

Meselâ, Allah'ın sevgilileri olduklarına inandığımız sâlih ve velî kullarından ya da onların rûhaniyetlerinden yardım ve medet umuluyor; hattâ dînî hayatımızda bir kusur işleyecek olsak, onların bizi cezalandırabilecekleri -meselâ- çarpabileceklerinden korkuyoruz! Halbuki İslâm, **hazır** olmayan uzaktaki (gaip) insanlardan veya ölmüşlerden -bunlar ne kadar büyük kimseler olurlarsa olsunlar- yardım istenmez. Onların, insanları denetlediklerini ve gerekli müdâhale ve cezalandırmalarda bulduklarına inanılmaz; bunlardan korkulmaz, çekinilmez! Bu tür şeylerde tek ve hakiki etken Allah Teâlâdır.

Ancak burada, Allah Teâlânın Müslümanlara, sıkıntıya düştükleri zaman -bilhassa savaşlarda- düşmanlarına karşı melâike-i kiram ile yardım ettiği gerçeğini de gözardı etmemek lazımdır. Meselâ Bedir savaşında bunun vukû bulunduğu Kur'an âyetleriyle sabittir:

"Andolsun, sizler güçsüz olduğunuz halde Allah, Bedir'de size yardım

(2) 8 Enfal 2

(3) 3 Âlü İmran 122

etmişti. Öyleyse Allah'tan sakının ki şükretmiş olasınız. Hani sen o zaman Mü'minlere şöyle diyordun: 'İndirilen üç bin meleklerle Rabbinizin size imdat etmesi sizin için yetmez mi?' Evet siz sabır gösterir ve Allah'tan sakınırsanız, onlar (düşmanlarınız) âniden üstünüze gelseler, Rabbiniz nişanlı beş bin meleklerle size imdada yetişir. Bunu Allah size ancak bir müjde ve bununla kalpleriniz yatışsın diye yaptı, yoksa **zafer** ancak Aziz ve Hakim olan Allah katındandır. ^{“(4)}

"Hatırlayın o zamanı ki, siz Rabbinizden yardım istiyordunuz; O da size peş peşe beş bin meleklerle yardım edeceğim" diyerek size icabet etmişti. Allah bunu -meleklerle yardımı- sadece bir müjde olsun ve bununla kalpleriniz yatışsın diye yapmıştı. Yoksa yardım ancak Allah katındandır. Çünkü Allah, mutlak kudret ve hikmet sahibidir. ^{“(5)}

Âyet-i kerimelerden açıkça görüldüğü üzere, meleklerin Mü'minlere sırf moral ve zafer müjdesi olsun diye gönderildikleri ifade ediliyor ve zaferin/yardımanın ancak Allah Tealâdan olduğu hatırlatılıyor. Bu hususta Hz. İbrahim'i hatırlamamak mümkün değildir! Ateşe atılacağı sırada, Allah'ın gönderdiği melek gelmiş, kendisine yardım etmek istediğini söylemiş, fakat İbrahim A. , Allah'tan başka kimseden yardım istemediğini bildirerek, kemâl-i nezaketle meleğin yardımını kabul etmemiştir. Ardından vukû bulan olay -bilindiği gibi- çok ilginçtir:

-Kendisini Allah'ın kurtarıcılığına emanet eden İbrahim A. hem ateşten kurtulmuş, hem de şahsında tevhidin yok edilmesi için tutuşturulan küfür ateşi sönmüştür:

"Dediler ki: "Eğer bir şeyler yapacaksınız, bari yakın Onu da, ilâhlarınıza arka çıkın!" Bizse dedik ki: "Ey ateş, serinlik ve esenlik ol!" Böylece, Ona bir tuzak kurmak istemişlerdi; ama biz onları büsbütün başarısızlığa uğrattık. ^{“(6)}

Sahih bir hadiste, karıncanın hareketinden daha gizli bir şekilde **şirk**'in ümmet içerisinde hep varolacağı hatırlatılmıştır. ⁽⁷⁾

(4) 3 Âlü İmran 123-126

(5) 8 Enfal 9-10

(6) 21 Enbiya 68-70; -Seleften bir rivayete göre, o sırada Cibril gözüktü ve İbrahim'e şöyle dedi: "Bir ihtiyacın var mı?" İbrahim Cebrail'e şöyle karşılık verdi: "Sana ihtiyacımı soruyorsan hayır! Fakat Allah'a ihtiyacımı soruyorsan evet!" (İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Beyrut 1966, IV, 572) -İbn Abbas ve Said b. Cübeyr demişlerdir ki: "İbrahim ateşe atıldığı sırada yağmur meleği şöyle diyordu: "Bana ne vakit emredilirse, yağmuru yağdırırım!" Ancak, Allah'ın emri ondan daha süratli gerçekleşmişti. " (İbn Kesir, age. , IV, 572).

Hız. Peygamber'in bu hadiste dikkat çektiği **şirk**'in şekli ve mahiyeti hakkında biz Müslümanların iyi düşünüp kafa yormamız gerekiyor. Herhalde bundan sonra ümmet fertleri taştan, ağaçtan veya bir başka maddeden yapıma ve yontulma putların önünde secde edecek ve böylesine kaba bir **şirk** içine düşecek değillerdir! Sanmıyoruz ki, söz konusu hadiste yalnızca böyle bir şirkten bahsedilmiş olsun! Meselenin, ümmetin yetiştirdiği dîni ve millî kahramanlara ve sâlih insanlara Müslümanların ölçüyü kaçıran bağılılıklarıyla yakın ilgisi vardır. Nitekim Kur'an bu hususa dikkatleri çekmiştir:

"Deki, Allah'ın dışında kendilerinden bir şeyler umduğunuz kimselere yalvarın bakalım! Fakat onlar, sıkıntınızı ne kaldırabilir, ne de değiştirebilirler! Onların çağırdukları (dua ettikleri) bu varlıkların Allah'a en yakın olanları dahi, Rablerine yaklaşmak için vesile arar, Onun rahmetini umar ve azabından korkarlar. Doğrusu Rabbi'nin azabı sakınılacak bir azaptır."⁽⁸⁾

İbn Abbas'tan gelen bir rivayette, burada insanların yardım umdukları kimselerin Hz. İsa, annesi Meryem ve Peygamber Üzeyr Aleyhisselâm oldukları belirtilmektedir.⁽⁹⁾

İbn Mes'ud ise demiştir ki: "Bazı kimseler cinlere ibadet ediyorlardı; ibadet ettikleri bu cinler İslâm'a girmiş olmalarına rağmen onlar bundan habersiz halâ bu cinlere tapınıyorlardı." İbn Mes'ud'dan bir rivayete göre ise, taptıkları bu varlıklar, meleklerin **cin** denilen bir sınıfı idi.⁽¹⁰⁾

"(Nuhun kavmi) demişti ki: Sakın ilâhlarınızı bırakmayın; **Ved, Süvâ', Yeğus, Yeuk ve Nesr**'den aslâ vazgeçmeyin!"⁽¹¹⁾

İmam Buhârî'nin İbn Abbas'tan rivayetine göre, bu âyette geçen putlar (ilâhlar), vaktiyle Nuh Aleyhisselâm'ın kavminden sâlih insanlardı. Bu seçkin ve sâlih zevat vefat ettikten sonra, insanlar şeytanın iğvasına uyarak, toplantı yerlerine bunların resim ve büstlerini koydular; isimlerini de verdiler. Böylelikle, kendi büyükleri olan bu sâlih insanların hatıralarını yaşatmak istiyorlardı. O nesil dünyadan göçünce, arkadan gelenler, ilim ve tevhidin de silinmesiyle, bu resim ve büstlere ibadet etmeğe başladılar.⁽¹²⁾

(7) İbn Hanbel IV, 403

(8) 17 İsrâ 56-57

(9) İbn Kesir, age. , IV, 321: Taberî, Tefsir, Bulak XV, 72

(10) İbn Kesir, age. , IV, 320: Taberî, a. y.

(11) 71 Nuh 23

(12) Buhârî, Tefsir sûre 71 (Nuh), İbn Kesir, age. , VII, 126

İbn Cerir et-Taberî'nin Muhammed b. Kays'tan rivayeti oldukça ilginçtir:

"Âyette adları geçen ilâh ve putlar, aslında, Hz. dem'le Nuh arasındaki dönemde yaşamış sâlih bazı kimselerdi. Toplumda kendilerine uyuluyor/örnek alınıyordu. Bunlar ölünce, kendilerine tâbi olanlar (ve dinde onları örnek alanlar) dediler ki: "Biz bu büyüklerimizin resimlerini yaparak (evlerimize asarsak), onları hatırladıkça daha bir şevkle ibadet ederiz. " Hakikaten de onların portrelerini yaptılar. O nesil dünyadan göçtükten sonra arkalarından gelenlere **İblis** şu iğvayı verdi: "Bu resimler kimdir biliyor musunuz? Bunlara atalarınız tapıyorlardı ve bunların hürmetine kendilerine yağmur yağdırılıyordu!" Bunun üzerine artık insanlar o sâlihlere, onların resim ve büstlerine tapınmağa başladılar. ⁽¹³⁾

Bundan daha ilginç olanını ise, İbn Ebî Hâtim'den, Müfessir İbn Kesir şöyle nakleder.

"Vaktiyle **Bâbil**'de Müslüman bir adam vardı. Kavmi içerisinde sevilen bir kimseydi. Öldüğünde insanlar **Bâbil**'deki kabri başında toplanmağa, orada uzun uzun eğleşip ağlamağa ve üzüntülerini izhar etmeğe başladılar. İblis onlara dedi ki: Bu zatın resmini size yapsam da, meclislerinize assanız ve böylelikle onu hatırlasanız?!" Onlar bu teklifi uygun gördüler ve İblis bu dindar ve sâlih insanın resmini onlar için yaptı; bunu toplantı yerlerine astılar; böylece Onu yâd eder oldular. Bunu gören İblis onlara dedi ki: "Bu büstü her birinizin evlerine koysak, böylece herkes O'nu unutmaya!" Onlar bunu da kabul ettiler ve o zatın timsali yapıлып her eve konuldu. Böylece anılmağa devam etti. Derken nesiller geçti; yeni kuşaklar bu durumu görerek büyüdüler. Çoğaldılar ve neticede o kavmin çocuklarının çocukları o zata ibadet etmeğe ve tapınmağa başladılar. İşte yeryüzünde Allah'tan gayri kendisine ilk ibadet edilen kimse o oldu. Ve büst haline getirdikleri o putun adını da **ved** koydular. ⁽¹⁴⁾

Binanaleyh, Peygamberler, melekler, sâlihler, Ka'be, zezem, safa ve merve gibi kutsalları araya koyarak ve bunların biz günâhkâr kulları Yüce Allah'a yaklaştırdıklarına inanarak yapılan dualar konusunda ⁽¹⁵⁾ Mü'minlerin uyarılmaları gerekir. Allah Teâla insana şah damarından daha yakındır:

"Kullarım sana beni sorduklarında (onlara deki): Şüphesiz ki ben yakınıım. Bana çağırıldığında çağıranın çağrısına icabet ederim. Öyle ise bana çağırınlar

(13) İbn Kesir, age. , VII, 127; Taberî, age. , XXIX, 62

(14) İbn Kesir, age. , a. y.

(15) Bu tür bir tevessülü, İmam Ebû Hanifenin meşrû görmediği konusunda bkz. İbn bdidin, Reddül-Muhtar. Mısır 1386/1966. VI, 397.

ve bana iman etsinler ki doğruya ulaşabilirsiniz. ^{“(16)”}

"And olsun insanı biz yarattık ve nefsinin ona vereceği vesveseleri de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız. ^{“(17)”}

O halde, bize bu kadar yakın olan Rabbimizle aramıza hangi araçları niçin koyacağız?!

Kur'an, Arap müşriklerini dalâlete düşüren **aracı koyma** teorisine ilginç bir tarzda dikkat çekmektedir:

"Haberiniz olsun ki, hâlis din yalnız Allah'ındır. Onun dışında kendilerine veliler edinilenler: "biz bunlara bizi Allah'a biraz yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz. " derler. ^{“(18)”}

Bazıları diyebilirler ki: "Bütün bu âyetlerin biz muvahhid insanlara ilgisi nedir? Bu âyetler, târihi/kadim müşriklerle alâkalıdır! Onlar hakkındaki bu âyetleri, Müslümanlar hakkında nasıl düşünür ve kullanırsınız?"

Toplumumuzda bu tür anlayış ve sorunlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Gerçekten de söz konusu âyetler müşrikler hakkındadır. Nüzûl sebepleri de bunu göstermektedir. Ancak şurası unutulmamalıdır ki, bir âyetin, kimler hakkında indiği pek o kadar önemli değildir. Nitekim, "nüzûl sebebinin husûsiliği hükmün umûmiliğine mânî değildir" tarzındaki usûl kaidesi meşhurdur. Dolayısıyla, bir âyetin, özellikle kimler hakkında indiği değil, niçin ve hangi sebeple indiği önemlidir. Müfessirler ve Kur'an Bilimciler bu konuya ayrı bir önem vermişlerdir. Bunun da sebebi, Kur'an-ı Kerim'in târihsel ve bölgesel bir kitap olmadığı konusunda insanları uyarmaktır. Nitekim ünlü Kur'an Bilimci **Zerkeşi** bu konuya şöyle temas etmiştir:

"Sebeup husûsî, lâfız ise umûmî olabilir. Bunun nedeni, lâfızdaki umûmiliğe itibar edilmesini tembih etmektir. Nitekim **Zemahşeri** "hümeze" sûresinde şöyle demiştir: "yetlerin inişlerinde sebepler hususi olabilir ama, ihtiva ettikleri **tehdit ve uyarılar** genel olabilir. Bunun nedeni, söz konusu âyetlerin bu tür kötülöklere yeltenen herkesi kapsadığını belirtmek ve aynı zamanda da kötülüğü işleyen kişiye ta'rizde bulunmak içindir. Ayrıca, böyle bir üslup **nehiy**'de daha bir etkilidir. ^{“(19)”}

(16) 2 Bakara 186

(17) 50 Kaf 16

(18) 39 Zümer 3

(19) Zerkeşi, el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'an, Mısır 1957, 1, 32; Zemahşeri, el-Keşşâf, mire (Kahire) 1308, 2, 559; işe Abdurrahman, et-Tefsîru'l-Beyânî, Mısır, 1968, II, 168; bkz. , Suyûtî, el-Itkan, Mısır, I, 131; Kasımî, Mehâsinü't-Te'vil, Mısır 1957, IV, 1999.

Belli ve özel sebeplerle inmelerine rağmen Kur'an âyetlerinin genel mânalar ifade ettiklerine, **Maide** sûresindeki şu **dört** âyet açık bir örnek teşkil eder:

"Biz, doğruya kılavuzluk etmek ve ışık olmak üzere **Tevrat'ı** indirdik. Kendilerini Allah'a vermiş peygamberler, O'nunla, Yahudiler arasında hükmederlerdi. Allah'ın kitabını korumaları kendilerinden istendiği için Rablerine teslim olan zâhidlerle bilginler de öyle idi. Hepsi O'na tanık idiler. O halde (Ey Yahudiler ve Onların yöneticileri), insanlardan değil benden korkun! Ayetlerimizi az bir pahaya satmayın! **Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse onlar kâfirlerin ta kendileridir.** Tevrat'ta onlara şöyle yazmıştık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak ve dişe diş. Yaralarda da kisas vardır. (Ancak) Kim bunu bağışlarsa kendisi için bir kefarettir. (Fakat) **kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse onlar zalimlerin ta kendileridir.** . . . İncil'e inananlar da, Allah'ın onda indirdiğiyle hükmetsinler. **Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse onlar fasıkların ta kendileridir.**"⁽²⁰⁾

Bu âyetler, sözlerinden de açıkça anlaşılacağı üzere, **Tevrat** ve **İncil**'deki Allah'ın hükümleriyle hükmetmeyen ve kendi heva ve heveslerinden uydurdukları kuralları ilâhî yasalar yerine uygulayan **Yahudi** ve **Hıristiyanlar** hakkında inmiştir. Yani işbu dört âyetin de iniş nedeni **Ehl-i Kitap**'tır.⁽²¹⁾

Böyle olmasına rağmen -bilindiği gibi- günümüzde İslâmî hükümleri yürürlükten kaldıran ve ellerinde güç ve imkan bulunmasına rağmen Kur'an ahkâmı yerine kendi hevalarına dayanarak çıkardıkları İslâm'a muhalif yasalarla hükmeden, İslâm dünyasında Müslüman ana-babadan olma binlerce insan, bu âyetlerin kapsamına girmektedir.

Nitekim Berâ b. Âzib, Huzeyfe b. Yernan, İbn Abbas, Hasen el-Basrî demişlerdir ki:

"Âyetler, ehli kitap hakkında inmiştir; -Hasen el-Basrî ilave ederek: "Lâkin bizler içinde geçerlidir.""⁽²²⁾

İbn Cerir demiştir ki:

"Âyette kast edilenler, Ehl-i Kitap veya Allah Tealâ'nın Kitap'ta indirdiği hükümlerini inkâr edenlerdir.""⁽²³⁾

(20) 5 Mâide 44-47

(21) Bkz. , İbn Kesir, age. , II, 573-585; Kasımî, age. , VI. 1989-1991, 1999, 2001

(22) İbn Kesir, age. , II, 578

Meşhur **tâbiî** âlimi **Şa'bi** şöyle demiştir:

"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse ayeti, Müslümanlar içindir." (24)

Hâsılı **Ebu's-Suud**'un dediği gibi : "Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler..." âyeti, kim olursa olsun (bu durumda olan) herkesi içine alır; sadece muhatapları olan ehl-i Kitab'ı değil! Tabii ki, muhataplar öncelikle âyetin kapsamına girerler. (25)

"Lübab'ta, İbn Mes'ud, Hasen ve Nehaî'den nakledildiğine göre bu üç âyet hem Yahudiler, hem de bu ümmet hakkında genel hüküm ifade eder. Dolayısıyla, kim rüşvet alarak şer'i hükmü değiştirir ve Allah'ın hükmü dışında hükmederse, hiç şüphesiz, **kâfir, zâlim ve fâsık**'tır. **Süddî** de bu görüştedir. Çünkü, hitaptan anlaşılan mânâ budur. Ancak denilmiştir ki, bu, Allah'ın hükmünün açık nassını bildiği halde onu kasdî olarak reddeden ve başka hükümlerle hükmeden kimse hakkındadır. İlähi hükmün nassı kendisi için kapalı ve gizli kalan veya nassın yorumunda hata yapan kimseye gelince, o, bu ceza ve tehdidin kapsamına girmez". (26)

Binaenaleyh, Kur'an âyetlerinin kimler hakkında indikleri değil, ihtiva ettikleri genel hükümler ve hedefledikleri amaçlar önemlidir. O halde âyetleri, târihte işlevleri son bulmuş ve hükümleri sona ermiş mübarek (!) ve kutsal değerler olarak müzelere kaldırmak yerine, onları hayata ve çağa indirgemek yani tatbik etmek icap eder. Şurası unutulmamalıdır ki, **Mekke Müşrikleri** de, Yahûdî ve Hıristiyan olan **Kitap Ehli** de, bizim gibi insanlardı ve onların **Müşrik** ya da **Kâfir** olmaları **irsî** değildi. Onlar da, bir takım inanç hatalarına düştükleri için müşrik veya kâfir olmuşlardı. Bu sebepten, kimse, nifak ve şirke karşı kendisini emin hissetmemeli, bilakis çok dikkatli ve titiz olmalıdır. Zîra, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, Peygamber S. , **şirk**'in bu ümmet içerisinde karıncanın yürüyüşünden daha gizli bir şekilde daima varolacağına dikkat çekmiştir. Nitekim, -bilindiği üzere- Hz. Ömer, kendisini nifaktan hiçbir zaman emin görmüyor ve bu konuda sürekli olarak endişe taşıyor ve bu korkuyla **tevhîdî** çizgide kalmak ve tutunmak için dâima gayret sarf ediyordu.

Şirk, insan kişiliğini öldüren ve onu vehmî bir takım korkuların esiri yapan, dünyada eşine rastlanmaz bir hastalık ve tehlikeli bir mikroptur. Bu

(23) İbn Kesir, a. y.

(24) İbn Kesir, age. , II, 578-579.

(25) Ebu's- Suud, İrşâdü'l- Akli's- Selim, Kâhire, tsz, III, 42; Kasımî, age. VI, 1998.

(26) Kasımî, age. VI, 1999.

nedendir ki Kur'an :

"Şüphesiz ki **şirk** büyük bir zulümdür"⁽²⁷⁾ demiştir.

İşte bu kötü illetten Kur'an insanı şu iki yolla kurtarır:

- Evvela insana, evren ve eşyaya hakim olacak bir güce sahip olduğunu telkin eder; korkmaması gerektiğini, eşyaya hükmedecek gücün kendisinde olduğunu, bu nedenle korkmasına bir sebep bulmadığını ona öğütler. Nitekim:

"İzni ile denizde yüzüp gitmeleri için **gemileri** emrinize verdi; **nehirleri** de sizin için akıttı. Düzenli seyreden **güneş ve ayı**, (yine) **gece ve gündüzü** emrinize verdi."⁽²⁸⁾

"O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı."⁽²⁹⁾

"O Rab ki, **yer'i** sizin için **döşek, göğü de bir tavan** yaptı. Gökten **su** indirerek onunla size besin olsun diye (yerden) çeşitli ürünler çıkardı. Artık bunu bile bile Allah'a ortaklar koşmayın."⁽³⁰⁾

"Hani Rabbin meleklere demişti ki, doğrusu ben, yer yüzünde bir **halife** kılacağım."⁽³¹⁾

Kur'an'ın bu ve benzeri âyetlerinin ışığında, tüm tabiat güçleri kendisi için yaratıldığı ve emrine verildiği halde, insanlığın dün ve bugün, emrindeki bu güçlere tapınmış olmasının ne kadar şaşırtıcı ve insanlık için ne derece yüz kızartıcı olduğuna ibretle bakmalıdır. Allah insanı her yönden onurlu kıldığı ve bunu çeşitli vesilelerle gösterdiği halde, insanlık bu izzet ve onurunu unutarak, canlı ve cansız nice varlıklar önünde izzet ve şahsiyetini feda ede gelmiştir! İnsanlığın bu acı serüveni, sadece düne has, geçmiş bir olay olarak tarihe karışmış da değildir. . .

"Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taptığı bir takım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında her hangi bir delil indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler."⁽³²⁾

(27) 31 Lokman 13

(28) 14 İbrahim 32-33; Bkz. , 16 Nahl 12, 14; 22 Hac 65;31 Lokman 20;45 Câsiye 12-13

(29) 2 Bakara 29

(30) 2 Bakara 22

(31) 2 Bakara 30; Ayrıca bkz. , 6 En'am 165.

(32) 12 Yusuf 40

"Rabbi'nin hükmüne sabret; onlardan hiçbir günahkâr nanköre boyun eğme!"⁽³³⁾

Kur'an insana işte bu yüksek bilinci aşladıktan ve ona izzetini hatırlattıktan sonra:

- İkinci olarak ta, evrenin ve eşyanın yaratıcısı olan yüce Allah karşısında güçsüz olduğunu, kendi enfûsî ve âfâkî aleminde Allah'ın vahyettiği ilkelere uygun yaşamasını ve **tuğyan** etmemesini ona ihtar eder:

"Sizi güçsüz yaratan, sonra o güçsüzlüğün ardından kuvvet veren, sonrada kuvvetin ardından (yeniden) güçsüzlük ve ihtiyarlık veren Allah'tır. O, dilediğini yaratır ve her şeyi hakkıyla bilendir, mutlak kudret sahibidir."⁽³⁴⁾

"İstese, onların gözlerini tamamen silip yok ederdik! O vakit onlar yol bulmak için koşuşur dururlardı; ama nasıl/nereden görecekerdi?! Ve yine dileseydik, oldukları yerde kılıklarını değiştirirdik de, ne ileri ne de geri gitmeye güçleri yetmezdi! Ve biz kimi uzun yaşatırsak, onun da yaratılışını tersine çeviririz de (başlar küçülüp erimeye.) Hiç akletmiyorlar mı?"⁽³⁵⁾

"İnsan, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?"⁽³⁶⁾

"Biz sizi, hakir/basit bir sudan yaratmadık mı? Sonra onu belli bir süreyle sağlam bir yere yerleştirdik. Biz buna güç yetirdik. Ne büyük güç yetiştiriciyiz!"⁽³⁷⁾

"Yaratan Rabbi'nin adıyla oku! O insanı **alâk** (döllenmiş yumurta)dan yarattı. Oku! Ki Rabbin sonsuz kerem sahibidir. O'dur kalem ile öğreten. İnsana bilmediğini O öğretti. (buna rağmen) hayret ki, insan kendini yeterli görüp azıyor! Halbuki sonuçta dönüş Rabbinedir."⁽³⁸⁾

Böylece Kur'an, yalnızca Allah'a boyun eğen ve sadece ondan korkan/ona umut bağlayan, başı dik, kişilikli, akli ve vicdanı hurafelerden arınmış, ne kendine, ne de etrafına zulmetmeyen **muvaahhid** insan tipini, evrenin imarcısı ve hizmetçisi olarak sunar.

Yukarıdan beri ortaya konan hususlar üzerinde düşünecek olursak,

(33) 76 İnsan 24

(34) 30 Rum 54

(35) 36 Yasin 66-69

(36) 90 Beled

(37) 77 Mürselât 20-23

(38) 96 Alâk 1-8

herkesin iddia ve kabul ettiği **tevhid** ile, İslâm'ınkinin farklı olduğu anlaşılacaktır.

İslâm'ın nazarında muvahhid insan, Allah Tealâ'yı Kur'an ve sahih sünnette anlatıldığı ve tarif edildiği gibi kabul eder/algılar. Yoksa, kendi karmaşık ve sisli zihin dünyasında ürettiği vehim ve zanlarıyla -hâşâ- Allah'a bir takım roller biçmez! İnsanların kendi düşünce ve tasavvurlarına göre Allah'ı algılamaları, onları büyük hatalara düşürüyor. Böylece insanlar, Allah ile aldanarak yanlışlara düşüyorlar. Meselâ diyorlar ki:

"Allah diledikten sonra her şeyi yapar. Dilerse veli kullarına, insanların kalplerini okuma, gaybı bilme gücü ve yeteneği verir. O'nun gücüne sınır mı vardır!?"

Onlar böyle söyleye ve düşüne dursunlar, biz Kur'an'a kulak verelim! Bakalım yüce Allah, gücünün sınırı olmayan Rab Tealâ, gaybı rasülleri dışında insanlara bildirir mi?

"De ki onlara: Sizin tehdit edile geldiğiniz (azap) yakın mıdır! Yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyar! Ben bilmem! O bütün görülmeyenleri (gaybı) bilir ve O, gaybını kimseye açmaz. Ancak dilediği ve razı olduğu (seçtiği) rasül(ler) bundan müstesnadır. "(39)

Kur'an ve sahih sünnette anlatılan ölçülere riayet edilmediğinde, İslâm akaidine göre belli sıfatları olan Yüce Allah yerine ilkesiz, ölçüsüz ve bektâşimeşreb insanların -hâşâ- icat ettikleri bambaşka bir Allah tasavvuru ortaya çıkmaktadır. Meselâ, kimilerine göre:

"Allah'ın veli kulu öyle bir kimsedir ki, meyhaneye girer, sarhoşlarla birlikte içki masasına oturur; hatta onlarla beraber içki de içer; fakat içtiği içki gırtlığından aşağı inerken, Allah tarafından **bal şerbetine** dönüşür!"(40) "Seyr ü sülûk yolunda ilerlerken, Allah Tealâ'nın ism-i zahirleri o kadar çok tecelli etti ki, her şeyde ayrı ayrı göründü. Hattâ kadın şeklinde, onların organları halinde ayrı ayrı zahir oldu. "(41)

Oysa, Yüce Allah Kur'anda buyuruyor ki:

"Onlar bir kötülük işledikleri zaman derler ki: 'Atalarımızı böyle bulduk ve Allah bize böyle emretti. ' De ki: Allah kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a isnat mı ediyorsunuz?"(42)

(39) 72 Cin 25-26

(40) Ahmed b. Mubarek, Kitâbü'l-İbrîz, Sehâ Neşriyat, s. 430.

(41) İ. Rabbânî, Yeni Mektûbat Tercemesi (H. Hilmi Işık), İstanbul, 1980, 6.

(42) 2 Bakara 160.

Görüldüğü gibi Kur'an-ı Kerime göre Allah'ın, peygamberi dışında her hangi bir kimseye gaybı bildirmesi veya bildirmemesi konusu, O'nun gücüyle alakalı olarak düşünülecek bir sorun değildir. Zira evrende her şey, Allah'ın sıfatları ve yasaları (sünnetullah) çerçevesinde cereyan eder. Buna göre meseleye: "Allah istedikten sonra gaybı insana bildiremez mi?" Açısından değil, bilakis, Allah Tealâ'nın yasasında bu konunun nasıl düzenlendiği açısından bakmalıdır. Yukarıda geçen ayette, gaybın ancak Rasüllere bildirilebileceği belirtildiğine göre, ortada herhangi bir sorun kalmamaktadır. Yine, veli kulunun ağzındaki içkiyi, dilediği takdirde (?) Allah'ın bal şerbetine tahvil edeceği meselesi de, aynı şekilde Allah'ın yasalarıyla alâkalı olup, böyle bir şeyin olmayacağı, yani Allah Tealâ'nın, kötülüğü emir ve irade etmeyeceği de yine yukarıda geçen Kur'an ayetiyle sabittir.

Aslında konu, Allah'ın yüceliğiyle ve daha başka kutsal değerlerle insanın aldanışı ve iğva edilişi konusudur. Ki bunu tarihte ilk kez **iblis**, Hz. dem ile Havva'ya karşı denemiş ve onları cennetten çıkarmaya da muvaffak olmuştur. Allah'a yemin gibi bir kutsal'a dayanarak onları aldatmıştır.

Tekrar konunun özüne dönecek olursak, İslâm'ın istediği muvahhid insan, Allah'a tevekkül çizgisinde kendi kendisine yeten, kendi ayakları üzerinde durabilen, kişiliği bütün, otonom/muhtar, dünya görüşünde çelişkileri olmayan, bütün meselelere Kur'an-ı Kerim'in geniş ama belirgin açısından bakabilen, örneğin ekonomiye de, siyasete de, din ve ahlâka da bu bütüncül bakışla bakan, kişiliğini böldürmemiş, kafasıyla kalbi arasındaki birliği kurabilmiş, çelişkisiz **muvahhid mü'min** tipidir.